

ВІДГУК

Офіційного опонента - кандидата політичних наук, доцента

Ростецької Світлани Іванівни

на дисертаційну роботу Степаненко Ольги Георгіївни

на тему «Люстрація як форма зміни політичної еліти»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук

за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси

Проблема, що розглядається в даному дослідженні, за своєю суттю є аналізом політичних відносин в перехідний період суспільного ладу Української держави. У подібні періоди політичні відносини набувають вирішального значення і впливають на всі інші соціально-політичні явища та процеси. З огляду на це дисертація Степаненко О. Г. «Люстрація як форма зміни політичної еліти» вирізняється виправданою і надзвичайно актуальною проблематикою, а також ґрунтовністю та чіткою структурованістю.

З'ясувати сутність та специфіку політичної люстрації як форми зміни політичної еліти автору дозволила структура дисертації, яка є виваженою і логічно побудованою. Організаційно-методичні засади проведеного дослідження розкрито повною мірою на достатньому фаховому рівні.

Беззаперечним надбанням у роботі є ретельно підібраний та суттєво обґрунтований комплекс методів та підходів до з'ясування природи люстраційних змін. Автор окрім загального набору методів залучає ще й вузько-спеціалізовані, що суттєво поглиблює вивчення люстрації як політологічної проблематики. Так, зокрема, *діалектичний* метод наукового пізнання державно-правових процесів та явищ дозволив автору розглядати їх у розвитку, зв'язку між собою і з суспільством, виявити закономірності і тенденції проблеми існування феномену люстрації в політичному просторі. *Порівняльно-правовий* метод застосовано під час аналізу політико-правової бази щодо питань люстрації в зарубіжному та українському законодавствах. *Формально-юридичний* метод дав змогу проаналізувати низку законів, які

стосуються процесу очищення влади відповідно до правил законотворчої техніки; *Функціональний підхід* застосовувався для аналізу взаємовпливу менталітету та готовності українського суспільства до люстраційних змін, тощо. *Психологічний підхід* дав змогу автору дослідження зосередитись на природі феномену люстрації як одного з головних методів зміни політичної еліти та з'ясувати роль суспільства у цьому процесі.

Сутність актуальних проблем, вирішення яких покладено в основу роботи вдало розкривається завдяки безпосередньої реалізації мети та завдань дослідження. При цьому за мету дисертантом було поставлено вирішення теоретико-практичної проблеми, пов'язаної з дослідженням механізму застосування люстраційних процесів як умови зміни політичної еліти та розробкою досконалої системи впровадження і регулювання люстрації в українському політикумі. Завдання дослідження достатньо обґрунтовані та логічно деталізують поставлену мету. Предмет та об'єкт дослідження також визначено вірно, з урахуванням головної тематики роботи.

Безперечну наукову новизну дисертації визначає різносторонній підхід до природи люстрації, крізь призму суто політологічних особливостей. Так, *вперше* в політологічному аспекті на науковому та прикладному рівні феномен люстрації було розглянуто комплексно з урахуванням актуальних політичних подій і ментальних характеристик українського народу та доведено твердження, що люстрація є формою зміни політичної еліти.

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертації мають достатнє теоретичне, методологічне та емпіричне обґрунтування. Це обумовлене великою кількістю проаналізованих здобувачем наукових праць, апробацією результатів дослідження на науково-практичних конференціях, а також використанням сучасних загальнонаукових та конкретно-наукових методів дослідження, принципів, підходів політичної думки, наукових напрацювань щодо політичної люстрації.

Основна увага в теоретичному розділі дисертації (с. 20) зосереджена на виявленні категоріальної сутності люстрації, концептуальних засадах та методологічній основі дослідження. Головною тезою розділу є твердження, що політична еліта, незалежно від історичних, релігійних чи навіть географічних рамок, має тенденцію змінюватися під приводом різних причин, головну функцію в яких відіграє саме люстрація.

Дослідницький блок дисертації (2-4 розділи) присвячений розгляду політичної люстрації, її впливу на різні політичні процеси як в Україні, так і за її межами. До вдалих інноваційних спроб О. Г. Степаненко слід віднести аналіз негативних явищ українського політикуму, і люстраційну складову як методу боротьби з ними. У підрозділі 2.3. *«Люстрація - чинник боротьби з дестабілізаційними процесами в українському політикумі»* дисертант аналізує такі негативні процеси як бюрократія, сепаратизм, корупція і вважає їх головними каменями спотикання на шляху до повноцінного розвитку демократичного суспільства.

До заслуг дисертаційної роботи слід віднести беззаперечно обґрунтовану позицію автора щодо виявлення взаємодії між люстрацією та психологічними основами українського народу, яку розкрито у *третьому розділі «Політико-психологічний аспект впровадження люстрації в Україні»*. Головна мета, яку переслідує дисертантка у цьому розділі, – віднайти корені тих причин, які до нині заважали українським громадянам привести до влади харизматичного лідера, обрати незаангажовану політичну силу, яка б застосувавши процес люстрації до попередньої еліти, змінила вектор політичного розвитку України.

Значною перевагою в роботі є аналіз актуальних політичних подій з урахуванням останніх соціологічних опитувань та досліджень (с. 115-118). Дисертант продовж усього дослідження наводить актуальні тези та проводить аналогії із сучасним станом люстрації в політиці України, обґрунтовує кожен тезу та дає своє бачення тій чи іншій проблематиці.

Про важливість люстрації на сучасному етапі розвитку української політики автор зазначає у *четвертому розділі «Компаративістський аналіз люстраційних процесів: український та зарубіжний досвід»* (с.121). В ньому здійснено характеристику люстрації в сучасному політичному просторі України, зроблено порівняльний аналіз з подібними процесами в країнах Європи та наводяться конкретні перспективні вектори подальшого розвитку люстрації в Україні, з урахуванням трансформаційної складової сучасної української політики.

Досить ґрунтовно автор підходить до аналізу політичних процесів у інших зарубіжних країнах у підрозділі 4.2. *«Головні аспекти впровадження люстрації в зарубіжних країнах»* (с. 121), дисертант підводить підсумки та дає свої бачення та прогнози щодо подальшого розвитку люстрації у тій чи іншій країні.

Побудова роботи є обґрунтованою та структурованою. О. Г. Степаненко вибудувала дослідження шляхом від відповідної теоретико-методологічної бази дослідження до аналізу сучасних тенденцій та основних чинників сучасних трансформаційних процесів, в яких має місце політична люстрація. Висновки, до яких приходять автор впродовж всього дослідження вибудовано правильно та обґрунтовано (с. 167). Дисертант вважає, що сучасне трактування люстрації зводиться до наступного – це політична процедура, яка застосовується для зміни в країні, у перехідний період її розвитку, тієї усталеної політичної еліти, котра своїми діями спричинила дисфункцію політичної системи в країні.

Вдало автор підсумовує те, що політична люстрація виступає не механізмом репресій, а формою зміни політичної еліти шляхом трансформації політичної системи, суспільної свідомості та приходу до влади нової політичної сили. Тобто дисертант стверджує, що прямо чи опосередковано люстрація пов'язана зі зміною політичної еліти в державі. Розвиток політичної еліти в українській державі до подій на Майдані дисертант характеризує як прорадянський, дестабілізуючий, авторитарний.

Досить цікавим є висновок, автора про те, що небезпечним на шляху до проведення повноцінної люстрації є хибні уявлення суспільства щодо процесу очищення влади, чимало громадян дотримуються думки, що лише одна ідея може стати вирішенням чималих проблем в країні.

Таким чином, основні результати досліджень автора достатньою мірою обґрунтовані. Їх наукова достовірність не викликає сумнівів, оскільки вони отримані в результаті аналітичної роботи.

Разом з тим, попри всі відзначені позитивні риси представленого дисертаційного дослідження, варто водночас висловити і деякі міркування та зауваження:

1. Дисертант замало приділяє уваги аналізу тим науковим підходам до явища люстрації, які мали місце до прийняття Україною незалежності;
2. Автор занадто вдається до поглибленого аналізу політико-психологічних характеристик українського народу та національної ідентифікації;
3. Аналізуючи головні аспекти впровадження люстрації в зарубіжних країнах автор бере за основу лише провідні країни Європи, забуваючи при цьому про інші;
4. Вдаючись до аналітичного аналізу Закону «Про очищення влади», автор забагато уваги приділяє термінології та визначенням головних понять.
5. У дисертаційному дослідженні є декілька похибок формального характеру (відсутність посилань, орфографічні та стилістичні огріхи) усунення яких лише б додало солідності рецензованій праці.

Але в цілому, наведені зауваження та побажання в цілому не зменшують позитивної оцінки дисертаційного дослідження О. Г. Степаненко з теми «Політична люстрація як форма зміни політичної еліти», яке виконане на досить високому професійному рівні, є актуальним та самостійним дослідженням. Обґрунтованість наукових положень та висновків,

сформульованих в дисертації не викликають сумніву. Її автор заслуговує на присудження ступеня кандидата політичних наук за вказаною спеціальністю.

Офіційний опонент:

Кандидат політичних наук, доцент

ДЗ «Південноукраїнський національний

педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,

доцент кафедри політичних наук і права

~~С.І. Ростецька~~

